

Рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Разова спеціалізована вчена рада Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 09 Біологія на підставі прилюдного захисту дисертації «Особливості розвитку фітопланктону Запорізького водосховища в умовах антропогенного навантаження» зі спеціальності 091 Біологія 11 січня 2024 року.

Ніколенко Юлія Вячеславівна, 1994 року народження. У 2018 році з відзнакою завершила навчання у в Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара, здобула повну вищу освіту за спеціальністю 091 «Біологія», освітня програма біологія.

У 2018 році вступила до аспірантури Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Освітньо-наукову програму підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 091 Біологія виконала у повному обсязі.

Дисертацію виконано у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – Маренков Олег Миколайович, кандидат біологічних наук, доцент, проректор з наукової роботи Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Здобувачка має 18 наукових праць, із них 5 – що входять до переліку «Б» фахових, 1 – закордонне видання у країні ОЕСР, 1 – інші видання, 11 – матеріалів міжнародних, вітчизняних конференцій:

1. Федоненко О. В., Ніколенко Ю. В. (2019). Характеристика фітопланктону Запорізького водосховища за період існування (огляд). Рибогосподарська наука України, 2(48), 21–41. ISSN 2312-9581 (Online), ISSN 2075-1508 (Print) <https://doi.org/10.15407/fsu2019.02.021> (Фахова, категорії Б)

2. Шарамок Т. С., Федоненко О. В., Курченко В. О., Ніколенко Ю. В. (2019). Гідроекологічна оцінка Запорізького водосховища. Питання біоіндикації та екології, 24 (2), 137–149. ISSN 2312-2056. <https://doi.org/10.26661/2312-2056/2019-24/2-12> (Фахова, категорії Б)

3. Ніколенко Ю.В. (2020). Вміст радіонуклідів у фітопланктоні на різних ділянках Запорізького водосховища. Наукові доповіді НУБіП України, 3 (85), 10. ISSN: 2223-1609 <http://dx.doi.org/10.31548/dopovidi2020.03.002> (Фахова, категорії Б).

4. Nikolenko Y., Fedonenko E. (2020) Analysis of the content of heavy metals in phytoplankton of the Zaporizhia reservoir. ScienceRise: Biological Science, 3 (24), 12–17. <https://doi.org/10.15587/2519-8025.2020.210095>. (Фахова, категорії Б).

5. Nikolenko, Y., Fedonenko, O. (2021). Seasonal dynamics of phytoplankton indicators of the Zaporizhzhia (Dnipro) reservoir phytoplankton of the Zaporozhye reservoir. Ukrainian Journal of Ecology. 11 (7), 121–128. <https://www.ujecology.com/articles/seasonal-dynamics-of-phytoplanktonindicators->

of-the-zaporizhzhia-dnipro-reservoir-phytoplankton-of-the-zaporozhyereservoir-84254.html. (інші видання).

6. Nikolenko Y. (2021). Hydrochemical conditions of phytoplankton development in Zaporizhian (Dnipro) reservoir. *Acta Biol. Univ. Daugavp.*, 21 (1), 59–69. ISSN: 1407-8953 <https://du.lv/hydrochemical-conditions-of-phytoplanktondevelopment-in-zaporizhian-dnipro-reservoir> (Закордонне видання у країні ОЕСР).

7. Ніколенко Ю., Федоненко О. (2021) Екологічна оцінка Запорізького (Дніпровського) водосховища. Наукові доповіді НУБіП України, 4 (92), 10. ISSN: 2223-1609. <https://dx.doi.org/10.31548/dopovidi2021.04.004> (Фахова, категорії Б).

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці.

Кунах О.М., доктор біологічних наук, професор, професор кафедри зоології та екології (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара). Зауважень немає.

Никифоров В.В., доктор біологічних наук, професор, перший проректор (Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського). Варто зауважити, що загалом робота представляє комплексне багаторічне дослідження, виконаний значний обсяг досліджень, проте, в ході уважного ознайомлення з роботою, були виявлені певні недоліки та запитання:

1 У таблиці 4.3.1 не вистачає підпису.

2 У розділі 5.1 використовується назва систематичної одиниці Euglenozoa, хоча у всьому тексті дисертації наводиться назва Euglenophyta.

3 У підписі до рисунок 6.2.2, позначення закриває повну назву систематичної одиниці.

4 Для більш зручного ознайомлення з даними таблиць 4.1.2, 4.13, 5.3.1, 7.1 та Додатків А, В бажано було б перенести шапку таблиці на сторінки її продовження, або ввести цифрові позначення кожної вертикальної колонки.

5 У додатках А та В, доцільніше підписати другий стовбець таблиці як «Таксони», а не «Види», адже наводяться не тільки видові назви, а й інші систематичні одиниці.

6 У роботі вказується, що кожен рік збільшується біомаса фітопланктону, хоча відомо, що біомаса фітопланктону залежить від антропогенних чинників, однак, в останні два роки антропогенний тиск зменшився, в зв'язку з війною, також багато підприємств знизили темпи виробництва, тому і викиди шкідливих речовин у водосховища зменшилися. Що можна зробити, щоб зменшити біомасу фітопланктону, можливо урізноманітнити консорти-фітофаги, чи це неможливо?

7 Чи є серед параметрів водного середовища, що ви вивчали (гідрохімічні показники, важкі метали, радіонукліди), найбільш показові, чи їх достатньо для всебічної оцінки впливу на фітопланктон?

Треба зазначити, що вказані зауваження не знижують наукової цінності роботи, адже згадувані неточності та окремі неузгодженості свідчать про активний науковий пошук дисертантки.

Білоус О.П., кандидат біологічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу санітарної гідробіології та гідропаразитології (Інститут гідробіології НАН України). Зауваження:

Загалом, деякі розділи дисертації містять незначні описки та місцями відсутність знаків пунктуації (крапки, коми), що не впливають на загальне розуміння тексту.

Щодо зауважень окремо по кожному розділу, то у висновках до розділу 4, стор. 93–94, наступне твердження «Погіршення показників саме в літній (теплий) період пов'язано зі змінами клімату, в тому числі і глобальним потеплінням», є досить необґрунтованим. Не зрозуміло за якими результатами авторка зробила саме таке заключення. За даними результатами правильніше було б вказати це твердження як одне з ймовірних, додавши низку інших факторів що могли вплинути на погіршення показників.

У розділі 5, цікавим також є значення індексу подібності Серенсена угруповань 2020 та 2021 років, при відмінності фітопланктону 2019 року (стор. 104–107). Це питання потребує більшого обговорення та припущень, які умови 2019 року сприяли формуванню саме такого відмінного угруповання. В цьому ж розділі (стор. 108, 113), авторка наводить індикаторні характеристики водоростей та пише «помірні (61%)». З контексту не зрозуміло про який вид індикації йде мова, ймовірно мова йдеться про температурну приуроченість, це треба було додати в текст, наприклад вживаючи словосполучення «індикатори помірного температурного режиму».

Розділ 6, стор. 132, містить наступне твердження «Загалом по акваторії Запорізького водосховища, домінуючий комплекс фітопланктону, на основі індексу Шенона представлена оліго- та монодомінантними угрупованнями». Не зрозуміло що авторка мала на увазі говорячи про олігодомінантні угруповання.

Також в цьому розділі авторка стверджує, що кількість представників «Bacillariophyta суттєво зросла в 2021 році, порівняно з 2019 роком» (стор. 131). Важливим доповненням тут могли б стати її висновки та літературний аналіз ймовірних причин, що могли б пояснити тенденції змін провідних груп.

Загалом, вказані зауваження не знижують цінність роботи, а слугують здобувачці більше як побажання та ідеї для майбутнього самовдосконалення.

Алексеева А.А., кандидат біологічних наук, старший викладач кафедри фізіології та інтродукції рослин (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара). Питання та зауваження до дисертаційної роботи:

Назва підрозділу 2.1 «Фізико-географічна характеристика Запорізького водосховища» майже дублює назву розділу 2 «Фізико-географічна характеристика району досліджень». На мою думку, назва «Фізико-географічна, гідрологічна та гідрохімічна характеристика району досліджень» краще розкриває основний зміст розділу.

Висновки до розділу 2 бажано деталізувати та представити цифровий матеріал, якого є достатньо у тексті.

У підрозділі 4.3 назва таблиці 4.3.1 звучить як «Середні значення питомості радіонуклідів у воді Запорізького водосховища (2019–2021 рр.)». Вважаю, коректніше було б змінити у назві словосполучення «значення питомості» на словосполучення «значення питомої активності».

У підрозділі 4.4 таблиця 4.4.1 представлена на двох сторінках (с. 87–88), що є не дуже зручним для читача. На мою думку, подібні таблиці з великою кількістю числових даних треба розміщувати на одній сторінці. Це ж зауваження стосується таблиці 5.3.1 із підрозділу 5.3 (с. 107–108).

У дисертаційній роботі присутні орфографічні помилки та невдало сформульовані речення. Подекуди текст потребує наукового й літературного редагування.

Замість словосполучення «статистично достовірно, яке скрізь використано (у тому числі у примітках до таблиць), вважаю за доцільне використовувати поняття «статистично значуща».

По тексті дисертації необхідно було використовувати нерозривний пробіл, що дозволило б уникнути розриву рядків у відомих випадках (наприклад, між двома ініціалами або між ініціалами та прізвищем; після географічних скорочень; між числами та одиницями вимірювання, які відносяться до них, і т.п.).

Є окремі неточності в списку використаних джерел.

Наведені зауваження та рекомендації не зменшують наукової цінності роботи у цілому.

Барановський Б.О., кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник НДІ біології (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара). У ході ознайомлення з роботою виникли наступні питання та зауваження:

У розділ 8 вказано, що основними абіотичними факторами, що впливали на чисельність фітопланктону були вміст мангану (обернена кореляція), температура води, менший вплив мав вміст амонійного азоту. Який з цих факторів є визначальним в останні декілька років?

Які основні закономірності багаторічної динаміки фітопланктону на різних ділянках водосховища?

Який на Ваш погляд, можна надати загальний прогноз змін різноманіття фітопланктону водосховище?

В тексті дисертаційної роботи є одна неточність. В розділі 2.1 Ви наводите фізико-географічне районування водосховища, з посиланням на довідник «Федоненко, О.В., та ін. (2012). Сучасні проблеми гідробіології: Запорізьке водосховище: довідник. Дніпропетровськ: Ліра». Але районування Запорізького водосховища, яке було розроблене мною ще у 90-х роках і опубліковане у повному обсязі у 2000 році у виданнях: Барановский Б.А. Растительность руслового равнинного водохранилища. Д., Вид. ДНУ, 2000, 170 с.; Барановский Б.А. Физико-географическая характеристика, морфометрия и районирование

водохранилища // Запорожское водохранилище. Д., Вид-го Дніпропетр. Ун-ту, 2000, С. 10–18.; Запорожское (Днепровское) водохранилище. Информационный справочник: Вид. ДНУ, 2000, 60 с. У довіднику (Федоненко О.В., та ін. 2012) наведено схема водосховища із ідентичним районуванням, але без посилання на вказані мною першоджерела.

Вказані зауваження не зменшують наукової цінності наведеної роботи, подекуди несуть дискусійний характер.

Результати відкритого (онлайн) голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – 0.

На підставі результатів відкритого (онлайн) голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Ніколенко Юлії Вячеславівні ступінь доктора філософії з галузі знань 09 Біологія зі спеціальності 091 Біологія.

Голова разової
спеціалізованої вченої
ради

(підпис)

Ольга КУНАХ